

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Muu järjestö [Perhehoitoliitto]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lisäesimerkit auttaisivat lain soveltamista.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tiukasti rajattu soveltamisala ja lisääntyvät asiakasmaksut uhkaavat vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutumista yhteiskunnassa.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Erityisen tuen pykälä sisältää kehitysvammaisille ja vastaavaa tukea tarvitseville ihmisille erityisen tärkeitä palveluita. Nämä palvelut eivät kuitenkaan saisi olla viimesijaisia, vaan niiden pitäisi olla kaikkien niitä tarvitsevien vammaisten ihmisten saatavilla heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa nähden riittävästi jo 1.1.2023 alkaen.

2.

Lapsen asumisen tuen kokonaisuus. Säädöksessä on tärkeää tulla esiin vahvan tuen antaminen perheelle, jotta lapsella on ensisijaisesti mahdollisuus elää oman perheen kanssa. Kodin ulkopuolisen asumisen maksuja koskeva säännösehdotus on kuitenkin korjattava kohtuullisemmaksi.

Vammaispalvelulain tavoitteiden toteutumiseksi on kuitenkin turvattava perhehoitajan toimintaedellytykset uudistamalla perhehoitolaki ja parantamalla perhehoitajan sosiaaliturvaa.

Toimeksiantosuhteisen perhehoidon edellytyksiä tulee lisäksi vahvistaa lisäämällä vammaispalvelulain esittelyteksteihin esim. perhekodin tarvittavat muutostyöt ja liikkumista helpottamaan tarvittavat auton erityisvarusteet.

3.

Lyhytaikaisen huolenpidon pykälä perusteluineen; kuitenkin niin, ettei lyhytaikaisen huolenpidon saamista rajattaisi vain läheisensä kanssa asuviin vammaisiin ihmisiin, vaan myös esimerkiksi perhehoidossa olevat vammaiset lapset ja nuoret voisivat saada sitä oman osallisuutensa tueksi

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Vammaisen henkilön määritelmän laajentaminen lain soveltamisalaa koskien. Myös lievistä kehitysvammaisuudesta tai neurologisesta erityisyydestä johtuviin tarpeisiin liittyviä, tavallisessa elämässä välttämättömiä palveluja tulee olla mahdollista saada vammaispalvelulain nojalla. Määritelmä kattamaan myös henkilöt, joilla on sosiaalisen toimintakyvyn heikentyminen. Lisäksi tulee käydä selkeästi ilmi, että myös ikääntyneet vammaiset henkilöt saavat palvelunsa vammaispalvelulain nojalla.

2.

Henkilökohtaiseen apuun ehdotettu voimavarojen rajaus tulee syrjivänä ja epätasa-arvoisuutta lisäävänä poistaa.

3.

Lain perusteella järjestettävistä palveluista perittävien maksujen lisääntyminen koskien kuljetuksia, osittaista ylläpitoa, vamman vuoksi tarvittavaa kotipalvelua, työosuusrahan puuttuminen, maksullisen ylläpidon käsitteen laajuus, lapsen kodin ulkopuolisen asumisen korkea maksu ja luokkien 3-9 oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminnan maksullisuutta.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Toimintakyvyn olennaisen heikentymisen vaatimus rajaa todennäköisesti soveltamisalan ulkopuolelle esimerkiksi lievemmin kehitysvammaisia ja neurokirjon henkilöitä. Lisäksi sosiaalisen toimintakyvyn puuttuminen soveltamisalassa rajaa pois mielenterveyskuntoutujien mahdollisuuden saada palveluja vammaispalvelulain perusteella.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Henkilökohtaisen avun voimavararajaus.

Minimimäärän puuttuminen koskien erityisen osallisuuden tukea.

Erityisen tuen pykälän tuleminen hyvinvointialueita velvoittavaksi vasta vuoden 2025 alusta.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Huomioitava on, että valmennus tulee toteuttaa etänä vain silloin kun henkilö itse siihen suostuu.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Esitysluonnos sisältää voimavararajauksen, jonka mukaan henkilöllä on oltava kykyjä ilmaista tahtonsa sisältö. Säädös erityisestä osallisuuden tuesta ei ole riittävä turvaamaan osallisuuden toteutumisen edellytyksiä tilanteissa, joissa vammaisen henkilö rajautuisi voimavararajauksen vuoksi henkilökohtaisen avun ulkopuolelle.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tärkeitä pykäläiä ja niiden perusteluja on tärkeää vahvistaa, jotta kaikki palvelua tarvitsevat voisivat saada tarvitsemaansa palvelua ja myös riittävässä määrin.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälään on tarpeen lisätä minimimäärä vastaavalla tavalla kuin vapaa-ajan henkilökohtaista apua koskien on säädetty. Tällä on erityisen suuri painoarvo mikäli voimavaraedellytys säilyy henkilökohtaisen avun saamisen kriteerinä.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Tuetusta päätöksenteosta tulisi säätää erikseen osana muita palveluita annettavasta päätöksenteon tuesta. Tällä turvattaisiin riittävää palvelun saantia.

Vammaisen henkilön oman näkemyksen tulisi keskeisesti vaikuttaa siihen, mitkä tilanteet arvioitaisiin sellaisiksi elämän merkittäviksi päätöksentekotilanteiksi, joita varten palvelua voisi saada.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Vaativasta moniammatillisesta tuesta on erittäin tärkeä säätää vammaispalvelulaissa lakiperusteisuuden turvaamiseksi.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On erittäin tärkeä ja tarpeenmukainen. Lapsen oman perheen kanssa asumisen ensisijaisuus ja sen tukeminen on tärkeää tulla selkeästi esiin. Voisiko pykäläkokonaisuutta näiltä osin siksi yhdistää?

On tärkeää lisätä mahdollisuus saada esteettömän asumisen tukea myös uudisrakentamisen ylimääräisiin vammasta aiheutuviin välttämättömiin ja kohtuullisiin kuluihin. Säädöksen perusteluihin on tärkeä lisätä oikeus saada esteettömän asumisen tukea myös toimeksiantosuhteiseen perhekotiin.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lapsen tulee voida saada kodin ulkopuolinen asuminen lastensuojelulain sijasta vammaispalvelulain nojalla, kun tarve palvelulle perustuu lapsen vammaan eikä lastensuojelullista tarvetta ole. Lisäksi

pykälässä on tarpeen tarkentaa mitä lastensuojelullisella tarpeella tarkoitetaan (mm. avohuollon sijoitus, kiireellinen sijoitus, huostaanoton tarve).

Lapsen asumisen tuen järjestämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tarpeisiin ja niihin vastaavien työntekijöiden ja TOIMEKSIANTOSUHTEISTEN PERHEHOITAJIEN osaamiseen ja tukeen.

Perhehoitolain uudistaminen ja toimeksiantosuhteisten perhehoitajien sosiaaliturvan parantaminen ovat välttämättömiä toimia, joilla tuetaan vammaispalvelulain mukaista lapsen oman kodin ulkopuolisen asumisen järjestämistä toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa.

Kodin ulkopuolisesta asumisesta perittäviksi ehdotetut maksut ovat kohtuuttoman korkeita ja niitä tulee selkeästi alentaa

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Perhehoidossa asuvalle vammaiselle lapselle tai nuorelle tulee mahdollistaa osallisuuden ja itsenäistymisen tueksi päästä esim. kesäleirille.

Pidämme hyvänä säädöksen kirjausta, jonka mukaan vammaisen henkilön ja hänen läheistensä niin toivoessa, lyhytaikainen huolenpito olisi toteutettava ensisijaisesti vammaisen henkilön kotona esim. kotiin annettavana perhehoitona tai perhehoitona perhehoitajan kodissa. Tarvittavien kuljetusten saaminen liikkumisen tukena on hyvä asia. Kuljetusomavastuuosuuden periminen on kuitenkin heikennys kehitysvammalain perusteella saataviin maksuttomiin kuljetuksiin.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Päivätoiminnasta on edelleen ehdottomasti tarpeen säätää vammaispalvelulaissa. Pykälä rajaisi toteutuessaan päivätoiminnan vain niille työikäisille henkilöille, jotka ovat työkyvyttömiä tai eivät pysty osallistumaan työtoimintaan. Tämä tuottaisi väliinputoajia ja vaikeuttaisi työllistymistä tukevan työtoiminnan, tuetun työn työhönvalmennuksen ja osallisuutta tukevan päivätoiminnan joustavaa yhdistämistä. Päivätoimintaa tulee säätää myönnettäväksi yksilöllisen tarpeen perusteella ilman rajoituksia.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Työtoiminnoista ja työllistymistä tukevasta toiminnasta tulee säätää vammaispalvelulaissa koska sosiaalihuoltolain säädös ei turvaa riittävällä tavalla palvelun saamista. Perhehoidossa oleville kehitysvammaisille henkilöille mahdollisuus osallistua työtoimintaan on erittäin tärkeä osallisuutta, sosiaalisia suhteita ja elämään sisältöä tuova palvelu. Kuljetukset työtoimintaan tulee säätää maksuttomiksi. Mitä työosuusrahasta ja kulukorvauksesta säädetään?

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Liikkumisen tuen ehdotuksessa on hyvää tuen toteutustapojen laajentaminen ja käytön joustavoittaminen. Lisäksi perusteluista käy hyvin ilmi, miten myös kognitiivinen tai psyykinen toimintakyvyn heikentyminen voi oikeuttaa saamaan liikkumisen tukea, ja ettei palveluun voi liittää edellytystä itsenäisestä suoriutumisesta määränpäässä.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Säädösesityksissä työ- tai päivätoimintaan ja lyhytaikaishoitoon liittyvien kuljetusten omavastuuosuus on selkeä heikennys.

Tuetun tai käyttöön annetun auton tai muun kulkuneuvon lisäksi oikeus väh. 24 yhdensuuntaiseen matkaan vuodessa voi olla osallisuuden toteutumisen kannalta liian vähän. Yhteydenpitoa läheisiin tukee mahdollisuus liikkua myös muiden kuin lähikuntien alueella.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On huomioitava, että määrärahasidonnaisuus ja korvausmäärä (puolet) teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisen kohtuullisista kustannuksista ei edistä yhdenvertaisuutta.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

On tärkeää estää se, että nykyisiin ammatillisiin ja muihin tukihenkilöpalveluihin ei tule siirtymäaikana katkoksia ja turvata nämä palvelut uusille asiakkaille.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaispalvelulain perustana ovat yksilölliset tarpeet, kehitysvammalaissa diagnoosisidonnaisuus palvelujen saamisessa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisten henkilöiden maksurasitus kasvaisi.

Esityksen mukaan vammaispalveluihin liittyvästä ylläpidosta saisi periä maksun. Sitä, mitä ylläpidolla tarkoitetaan, ei ole kuitenkaan määritetty.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

Maksu lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta on liian korkea.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Hienoa, että monella tavalla tärkeä ja vaativa lainsäädäntöuudistus on tässä vaiheessa ja etenemässä kohti päätöksentekoa. Todennäköisesti taloudellisen raamin puristuksessa esim. soveltamisala ei kata kaikkia henkilöitä, jotka tarvitsisivat vpl-palveluja. Tämä vaikeuttaa yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumista.

On huomioitava, että vammaispalvelulain tavoitteiden saavuttamisen tueksi tulee vahvistaa perhehoidon toteutumisen edellytyksiä uudistamalla perhehoitolaki ja parantamalla perhehoitajan sosiaaliturvaa.

Lehtiharju Merja
Perhehoitoliitto